

گیرانه‌وهی نوکارانه و پیکهاته‌ی هونه‌ری له رۆمانی کوردیدا (خویندنه‌وهیه‌کی گره‌وی به‌ختی هه‌لاله)

د. به‌ختیار سه‌جادی
(بریتانیا)

پیشه‌کی

عه‌تا نه‌هایی تاكو ئیستا سێ رۆمانی نووسیه‌وه: گولێ شۆران (١٩٩٨)، بالنده‌کانی دهم با (٢٠٠٢)، گره‌وی به‌ختی هه‌لاله (٢٠٠٨). من یه‌که‌م جار له‌ سه‌ر به‌ره‌مه‌یکی ئه‌م نووسه‌ره بنووسم و هۆیه‌که‌شی ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که هه‌ست به‌ جیاوازییه‌ک ده‌که‌م له‌ نێوان ئه‌م رۆمانه و به‌ره‌مه‌کانی تری ئه‌م نووسه‌ره‌دا. پێش ئه‌وه‌ی هه‌ول بده‌م لایه‌ن و ته‌کنیکه‌ جیاجیاکانی ئه‌م رۆمانه، تاییه‌مه‌ندییه‌ به‌رچاوه‌کانی و نوێکاریه‌یه‌کانی له‌ گێرانه‌وه و داریشتنی پیکهاته‌ی رۆمانه‌که‌دا بخه‌مه‌ روو، سه‌ره‌تا ده‌بێ باس له‌وه‌ بکه‌م بۆچی له‌سه‌ر ئه‌م رۆمانه ده‌نووسم و له‌سه‌ر ئه‌و دوو رۆمانه‌که‌ی تری ئه‌م نووسه‌ره نه‌منووسیه‌وه؟ (١)

ئه‌گه‌رچی رۆمانی گولێ شۆران چ له‌ باری شیواز و چ له‌ رووی گێرانه‌وه‌وه زیاتر به‌ رۆمانیه‌کی ریاڵیستی داده‌نرێ، به‌لام که‌سایه‌تییه‌کانی ئه‌م رۆمانه بۆ من ریاڵیستی نایه‌نه به‌رچاوه‌وه. هه‌رچه‌ند رۆمانی گولێ شۆران چه‌ندین که‌سایه‌تی له‌خۆ گرتوه‌وه، به‌لام من زیاتر ته‌نیا لاس و هه‌ندی جارێش دایکی لاس له‌م رۆمانه‌دا ده‌بینم.

هه‌لسوکه‌وتی دایکی لاس، کورپه‌که‌ی لاس و ته‌نانه‌ت براکه‌شی و شپه‌وه‌ی رووبه‌رووبوونه‌وه‌یان له‌گه‌ل لاس بۆ من ریاڵیستی نایه‌نه به‌رچاوه‌وه. ئه‌م وته‌یه به‌و مانایه‌ نییه که من لایه‌نگری ئه‌ده‌بی ریاڵیستیم، به‌لام مادام به‌ره‌مه‌ییک شیوازی گێرانه‌وه‌که‌ی ریاڵیستی بوو، پێویسته که‌سایه‌تی په‌روه‌راندنه‌که‌شی، لانی که‌م له‌ هه‌لسوکه‌وتی که‌سایه‌تییه‌کاندا، ریاڵیستی بێ. ره‌نگه هۆی ئه‌م تاییه‌مه‌ندییه‌ بگه‌ریته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی که که‌لکه‌له‌ی سه‌ره‌کی نووسه‌ر له‌م رۆمانه‌دا که‌سایه‌تی و به‌سه‌ره‌اتی لاس بووه و ئه‌مه‌ش به‌شپه‌وه‌یه‌ک که ئه‌م رۆمانه بۆ من زیاتر وه‌ک به‌رجه‌سته‌کردنه‌وه‌یه‌کی رۆمانتیکی و چه‌م‌اسی که‌سایه‌تی لاس دیته‌ به‌رچاوه‌وه. هه‌ر ئه‌م که‌لکه‌له‌یه‌ش وای کردوه نووسه‌ر سه‌رنجیه‌کی ئه‌وتۆ نه‌داته لایه‌نه هونه‌رییه‌کانی تری رۆمانه‌که‌ به‌ پروای من، گولێ شۆران ناخی که‌سایه‌تییه‌کان به‌ وردی و به‌ ته‌واوی ناخاته روو. له‌ لایه‌کی تریشه‌وه، که‌شوه‌وه‌ی (٢) رۆمانی گولێ شۆران له‌ جیاتنی ئه‌وه‌ی رێ خۆشکه‌ر بێ له‌ پیناوه‌ تێگه‌یشتنی زیاتری رووداوه‌کان و ئاگادارکردنه‌وه‌ی خۆینه‌ر له‌ بارودۆخی ناو رۆمانه‌که‌، به‌شپه‌وه‌یه‌ک خراوه‌ته

عهتا نهایی

کوردی پیشتر ئاوری لی نه دابوونه وه، به لآم سه ره رای ئەم سێ تاییه تمه ندییسه نوێکارانه و ئه رییانه، ههست ده کهم بالنده کانی دەم با تا رادهیهک جوژه کالوکرچی و پینه گه یشتوو بییه کی پتوه دیاره. ئەم رۆمانه که که شوهه وا و شوینکاته که یه کسه ره له رۆمانی یه کهم جیاوازه، هه ندی هه ول بۆ خویندنه وه ی دهروونناسانه ی که سایه تییسه کانی شی تیدایه. بالنده کانی دەم با میرمندا لیکه که تارادهیهک به ته واوی ئاگاداری ته کنیکه کانی گێرانه وه یه؛ به لآم له بهر گرنگی نه دان به بنه ما و پیکهاته ی (۵) گێرانه وه که ته کنیکه کانی شی به ته نیا ماون و توانای خو ده رخسستنیا ن لی سه ندر او ه ته وه.

به لآم کاتی رۆمانی گره وی به ختی هه لآله م خویندنه وه، هه ستم کرد که ئەم رۆمانه له یه کهم خو نواندنی دا رۆمانی کی پینگه یشتوو ه. جیاوازییه کی زۆر له نیوان ئەم رۆمانه و دوو رۆمانه که ی تری عه تا نه های ی له ئا رادایه. پاش خویندنه وه ی ئەم رۆمانه من به و قه ناعه ته گه یشتم که رۆمانی کوردی له گه شه کردن دایه و ئیستاکه ئیتر خویننه ره ده توانی تامو چیژ له خویندنه وه ی رۆمانی کوردی وه ربگریت. ئەم رۆمانه ی عه تا نه های ی بۆ من یه کهم رۆمانی کوردییسه که پرۆسه ی خویندنه وه که ی وه کو پرۆسه ی خویندنه وه ی به ره مه میکی ئە ده بی کلاسیک و ابوو (کلاسیک نه ک به مانای کۆن، به لکو به مانای ئەو به ره مه مه ی هه ر زوو پاش ده رچوونی، ده توانی خویننه ره له بایه خی به رده وه امی خو ی ئاگادار بکاته وه). گره وی به ختی هه لآله، له بهر ئەو هۆبانه ی له م وتاره دا باسیان ده که م، به ره مه میکه به ته واوی ده سه لات ی سه رنجرا کیتی عه تا نه های ی له نووسینی رۆماندا ده رده خات، ئەو ده سه لات ی له دوو رۆمانه پیشوو ه که یدا به ته واوی ده رنه که وت.

روو که بۆ خویننه رتیکی وه کو من ده لیتی ته میکه و بالی به سه ر رۆمانه که دا دا کیشاو ه و رووداو ه کان لیل ده کات. هه ر کاتی که بیر له گو لی شو ران ده که مه وه، خیرا که شه وه وایه کی نادیار له به رچاو م وینا ده کری و کۆمه لگایه ک ده بینم که ته نیا یه ک دوو که سه ی تیدایه و ده لیتی هه موو که سایه تییسه کانی تری ئەو کۆمه لگایه بی ده نگ و بی سه روسیمان. له م رۆمانه دا من ته نیا لاس و به سه ره اتی تالی لاس و بی ره حمی و ئاکامه نه خوازا وه کانی کۆمه لتی رووداوی سیاسی و کۆمه لایه تی ده بینم به بی ئەوه ی رۆمانه که ئەو رووداوانه بۆ منی خویننه ره به شیوه یه کی دراماتیکی و ناراسته وخۆ و به لآم راجله کیننه ر بخته روو.

تاییه تمه ندییسه کان و نوێکارییسه کان

۱- له حنی جیاوازی که سایه تییسه کان:
با به له حنه وه ده ست بی بکه ی ن. سه رنجدان به چۆنیه تی نواندنه وه ی له حنی که سایه تییسه کان نه ک هه ر له رۆماندا، به لکو له چه شنه ئە ده بییه کانی تر دا وه ک شیعر و شانۆنامه یه کیکه له پیدایستییه سه ره کییه کانی ئە ده بی کوردی هاوچه رخ. کاتی وا هه یه رۆمانی کی کوردی

به لآم رۆمانی بالنده کانی دەم با، له سێ رووه وه نوێکاری تیدا بوو: یه کهم، له باری ته کنیکی گێرانه وه وه که به نوێکارییسه ک له رۆمانی کوردیدا ده ژمی درئی؛ دووه م، له رووی هه ولدان بۆ خو لقا ندنی شوینکاتیکی (۳) مۆدیرن له ریگه ی ئاماره دان به هه ندی توخمی هاوچه رخ؛ سییسه م، به هۆی هه ولدان بۆ نواندنه وه و تاقی کردنه وه ی له حنی (۴) ئەو که سایه تییانه ی رۆمانی

دهخوئینینه وه که تیییدا هه موو که سایه تیییه کان به یهک له حن قسه ده کهن، که چی له ژبانی رۆژانه ماندا ههر که سایه تیییه و له حنی خۆی هه یه. ئایا ئەمه پیشاندهری ئەوه نییه که پادهی وردبوونه وهی زۆریه ی نووسه رانی کورد له که سایه تیییه کانی ناو به ره هه مه کان هیشتا نه گه یشتۆته ئەو ئاسته ی ئه رستۆ بیست و چوار سه ده له مه وه بهر باسی لیه کردوه؟ ئایا یه کیک له پیشمه رجه سه ره کییه کانی به ره هه میکی ئەده بی بریتی نییه له وهی که سیما دیاره کانی ژبانی رۆژانه مان بۆ بنوئیتته وه؟ ئایا نواندنه وهی له حنی که سایه تیییه کان یه کیک نییه له تاییه تمه ندیییه کانی رۆمان؟ ده رخستنی له حنی که سایه تیییه کان یه کیک نییه له تاییه تمه ندیییه کانی رۆمان؟ ده رخستنی له حنی که سایه تیییه کان یه کیک له کاره هه ره سه خته کان بۆ ههر نووسه ریک. نووسه ر بۆ نواندنه وهی له حنی که سایه تیییه ک پیوستی به به کارهینانی زمانیکی پر له ئیماژ هه یه که تیییدا وینه دیداری و ژنه فته نییه کان به شیوه یه ک داده نرین که ئەقلی ئەو که سایه تیییه ش ههر به هه مان شیوه به کاریان ده هینتی. ههروه هاش به مه به سستی ده رخستنی له حنی جیاوازی که سایه تیییه ک پیوسته رسته سازی و نواندنه وهی قسه و بیرکردنه وه کانی ئەو که سایه تیییه به شیوه یه ک بی که ده قاو ده ق پیشاندهری جوړی قسه و بیرکردنه وه کانی ئەو که سایه تیییه بی.

لهم رۆمانه دا ههر که سایه تیییه و له حنی جیاوازی خۆی هه یه و ئەمه ش پیچه وانه ی تاییه تمه ندی زالی رۆمانی کوردیییه که تییاندا هه موو که سایه تیییه کان به یه ک له حن قسه ده کهن. له حنی که سایه تیییه کانی زۆریه ی رۆمانه کوردیییه کان له یه ک ده چن! یه کیک له ریگه کانی گێرانه وهی دراماتیک له رۆماندا بریتییه له بایه خدانان به چۆنیه تی گێرانه وهی له حنی که سایه تیییه کان. له زۆریه ی به ره هه مه چیرۆکییه کانی ئەده بی کوردیدا، زۆریه ی که سایه تیییه کان یه ک له حنیان هه یه. با به هه له دا نه چین، زۆریه ی که سایه تیییه کان یه ک له حنیان نییه، به لکو ناکارامه بی نووسه ره که وا له خوئینه ر ده کا هه ست به ویکچووی له حنی که سایه تیییه جیاوازه کان بکات. ئەگه ر رۆمان یه کیکه له وه هه ولانه ی بۆ نواندنه وه و وردبوونه وه و سه رنجدان به که سایه تی جیاوازی که سایه تیییه کان، ئەوا ئەم هه وله له ریگه ی پیشاندانی له حنی جیاوازی ئەو

که سایه تیییه نه وه به ئەنجام ده گات. له زۆریه ی دیالۆگه کانی رۆمانی گره وی به ختی هه لاله دا نواندنه وهی له حنی جیاوازی که سایه تیییه کان ره چاو کراوه. بۆ نمونه، له دیالۆگی نیوان هه لاله و ره عنادا (ل. ۹- ۱۱۸) له حنی جیاوازی ئەم دوو که سایه تیییه به ئاشکرایه ی پیشان دراوه به شیوه یه ک که دیاره هه لاله له قسه کردنیدا له گه ل ره عنا سه ره تا به له حنیکی ته وسای و ته نانه ت ره خنه گرانه، به لام به وه پهری ریزه وه ده ست ده کات به ئاخواتن له گه ل ره عنادا؛ له کۆتایی ئەم دیالۆگه دا له حنه که ی ده گۆردی و ده بیته له حنیکی پر له به زه بی بۆ ئەو هه لومه رجه ی ره عنا ی تیدا به و له سه رتاسه ری دیالۆگه که شدا ناخودئاگای هه لاله مان بۆ ده رده که وهی که هاوکات وه کو رکابه ریک سه پهری ره عنا ده کات، رکابه ر هه م بۆ دایکی و هه م بۆ خۆی، چونکه باوکی له راده به ده ر خۆش ده وی. له لایه کی تره وه، ههر لهم و تووئێژده ا گه رچی ره عنا کم قسه ده کات، به لام ههر له ریگه ی ئەو دوو سی رسته یه ی ره عنا ده ریان ده پهری، خوئینه ر ده توانی له ناخی پر له کیشه و خۆزگه ی ره عنا تی بگات. گه رچی ره عنا کم قسه ده کات، به لام نواندنه وهی ئەو بارو دۆخه ی ره عنا ی تیدا به و نواندنه وهی ده قی قسه کورته کانی ره عنا له وه ها که شوه وه ایه کدا وا له خوئینه ر ده کا به ته واوی له له حنی قسه کانی ره عنا تی بگات، ئەویش به شیوه یه ک که خوئینه ر هه ست ده کات ره عنا که سایه تیییه ک نییه له ناو رۆمانه که دا، به لکو ئافره تیکه له پال خوئینه ر دانیشستوه و ده گری و به ده گمه ن قسه ده کات، که چی خوئینه ر به ته واوی له کیشه و خۆزگه کانی تیده گات.

ههروه هاش، له دوایه مین و تووئێژی نیوان هه لاله و گێره وه دا له حنی ماندوو، ئارام، پچرپچر، به لام پر له خۆشه و بیستی و ریزی هه لاله ده رده که وی. ئەم و تووئێژه ئاره زوی هه لاله و خۆ ئاماده کردنی بۆ وه ده ست هینانی ژبانیکی ئارامی پاش ئەو کیشانه پیشان ده دات، که چی راست به پیچه وانه وه و بی ئەوه ی ئاگای لی بی، ههر هه مان رۆژ شیرزاد په لاماری ده دات و هه ولی کوشتنی ده دات:

گوتی: «بیوورن درهنگ ده رکهم کرده وه. خه ریک بووم ئاره زووم ئاماده ده کرد که بیبه م بۆ باخچه ی ساویان.»
خه والوو بوو. دیار بوو به ناچاری له ناو جیگه که ی

ها تۆتته دهر.

۲- گۆشه نىگا و گىره وه:

ههلبژاردنى چهندين گۆشه نىگا بۆ گىرانه وهى رووداوه كان و دهرخستنى بارى زهينى كه سايه تيبه كان و چۆنيه تى پىوه ندىيان له گه ل جيهانى ناوه وه و ده و روبه ردا يه كپكه له دهر كه وته كانى ئاستى هونه رى چىرۆك. لىره دا نامه وئ وه كو ناو پۆلى زانكو باسى جوړه كان و تاييه تمه ندىيه كانى گۆشه نىگا جيا جيا كانى گىرانه وهى چىرۆك بكه م و ئاورى كى مېتر و وييان لى بده مه وه، يان باسى پىوه ندى جوړى گۆشه نىگاى چىرۆك و جيهان بىنى نووسه ر و شىوازى به ره مه كه بكه م، به لام ته نيا به كورتى ئامازه بۆ ئه وه ده كه م كه ههلبژاردنى گۆشه نىگاى سىيه م كه سى تاكى هه موو شتزان، كه ته نانه ت هه ر ئىستاكه ش له ئه دهب و ته نانه ت فىلمى كوردىدا هه ست پىده كرى، ته كنىكى كى وه كو كوردى باشوور ده لىن ته قلىدىيه، به لام عه تا نه هاى له رۆمانى گره وى به ختى هه لاله دا سوود له م گۆشه نىگا يه نا بىنى و له باتى ئه مه جوړه گه مه يه ك له گه ل خو پنه ردا ده ست پىده كات كه له لاپه رى ۲۰۲۱ تا زه به بۆمان دهر ده كه وئ كه گىره وهى چىرۆكه كه كىيه. ئه گه رچى گىره وهى چىرۆكه كه پاش ماوه يه كى زۆر خۆى ده ناسىنى، به لام ئه مه به و

گوتى: «دوئشه و درهنگ خه وتم. سه عاتىك، رهنگه دوو سه عاتىش پاش رۆشتنى تۆ و...»

گوتى: «كه ئاره زووم برد، خۆم ده گه رپتمه وه و ديسان ده خه ومه وه.»

گوتم "ئه گه ر كارى دهر وه ت نىيه و ته نيا له به ر ئاره زوو ده چى، هه ر ئىستا برۆ بخه وه وه، من ئاره زوو ده بم.»

زه رده خه نه كه يم به زه رده خه نه وه لام دا به وه و ميه ره بانى به كه يم به ميه ره بانى، ئه وه ندهى كه ده مزانى.

گوتى: «عه زى به ت نىيه؟» (ل ۳۲۵)

ئه گه ر به وردى سه رنج بده ينه ئه م و توو پىژه، ئه وه مان بۆ دهر ده كه وئ كه نووسه ر به دوو باره كرده وهى «هه لاله» گوتى «له لايه كه وه بارى دهر وونى هه لاله مان بۆ ده خاته روو و له لايه كى ترى شه وه تاسه، خۆشه وىستى و هه سرتى گىره وه ده نوئىته وه. هه ره هاش له م دىالۆگه دا، له حنى جىدى و لۆژىكى و پر له هاوسۆزى و هه ستى يارمه تىدانى دكتور سه عىد دهر ده كه وئ كه جياوازه له له حنى پچرپچر و له رواله تدا ئارام، به لام له راستىدا پر له كىشه ي هه لاله. هه ره هاش، جوړى رسته سازى له قسه كانى هه لاله دا جياوازه له رسته سازى قسه كانى گىره وه دا.

نمونه كانى ترى ورده كارى نواندنه وهى له حنى جياوازي كه سايه تيبه كان له م رۆمانه دا زۆرن، وهك و توو پىژى نىوان شىرزاد و هه لاله (ل. ۲۰۶) كه تىيدا له حنى پر له بوغز و توو پىبى و هه سادته و خۆ به كه م زانىنى شىرزاد له چاو دكتور سه عىد له پال له حنى ئارام و ژنانه و پر له سه رسورمانى پر سياره كانى هه لاله دا قووت ده بىته وه و ئه م دوو له حنه جياوازه هه ر خىرا له دوو كه سايه تى جياواز ناگادار مان ده كه نه وه به شىوه يه ك كه ئاسته مه پىكه وه هه ل بكه ن و يه كى كىيان له وان يه له داها توودا كارى كى نائه خلاقى و ناشه رعى و ناياساى دهره ق به وى تر ئه نجام بدات. يان، له حنى توو پى و پر له تىر و توانج و خۆ به به ره ق زانىنى گولاله كاتى روو له هه لاله ده كات و ده لى: «من تىناگه م ئه و شاگرد ده لاه كه عاشقى كوئى بووه! سه ر گۆناى تىفتىفه دراوت! ده مو لىوى سوورى قه يتانىت! چاوى ره ش و به كلت! قزى لوول و په خش و په رى شانته!» (ل. ۱۷۰)

مانایه نییه که سه‌رجه‌م رووداوه‌کان هه‌ر ته‌نیا له روانگه‌ی دکتۆر سه‌عیدی ره‌حمانی-یه‌وه ده‌گێردینه‌وه. بۆ نمونه، له لاپه‌ره‌ی ۱۲۴ چیدی گێپه‌وه‌که دکتۆر سه‌عید نییه، به‌لکو سییه‌م که‌سی تاکه. تیکه‌لکردنی گۆشه‌نیگا‌کان چ به‌مه‌به‌ستی پیشاندانی زه‌ینییه‌ته جیا‌جیا‌کانی که‌سایه‌تییه‌کان و چ به‌مه‌به‌ستی فره‌لایه‌ن و فره‌تویدار کردنه‌وه‌ی چیره‌که‌که له‌بنه‌رتدا ته‌کنیکێکی مۆدیرنیستییه، به‌لام له‌رۆمانی گره‌وی به‌ختی هه‌لاله‌دا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که‌خودی گێپه‌وه‌که له‌کو‌تایی رۆمانه‌که‌دا به‌شیه‌یه‌کی به‌ده‌ر له‌رووداوه‌کانی ناو رۆمانه‌که‌که له‌گه‌ل خۆینه‌ردا ده‌ست به‌قسه‌کردن ده‌کات و وه‌کو خودی خۆینه‌ر ده‌ست ده‌کاته بیرو‌را ده‌ربهرین له‌سه‌ر که‌سایه‌تییه‌کانی ناو رۆمانه‌که‌که له‌باری ته‌کنیک و فۆرمه‌وه ره‌هه‌ندیکی پۆست مۆدیرنیزمیسه‌ داوه‌ته ئه‌م رۆمانه. ئه‌م گه‌مه‌یه‌ی نووسه‌ر و گێپه‌وه‌که له‌گه‌ل خۆینه‌ردا کاتی زیاتر رواله‌تیکی سه‌رنج‌راکێشته‌ر له‌خۆی ده‌گرێ که‌گێپه‌وه‌ به‌ئاشکرا ده‌لی که‌بۆچی باسی شێرزادی به‌ته‌واوی و به‌وردی بۆ نه‌کردووبین. با به‌هه‌له‌دا نه‌چین. که‌م قسه‌کردن له‌سه‌ر شێرزاد بۆ رقی گێپه‌وه‌که له‌شێرزاد-چ وه‌ک رکا‌به‌ر و چ وه‌ک مرۆ‌قیکی پر له‌بوغز و سه‌ساده‌ت- ناگه‌رپه‌ته‌وه، به‌لکو هۆکاری ده‌رنه‌خستنی که‌سایه‌تی شێرزاد بۆ ئه‌وه‌ ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌که شێرزاد له‌چاو هه‌لاله‌ خاوه‌ن که‌سایه‌تییه‌کی ساکاره.

ته‌کنیکێ ده‌کارگرتنی دکتۆر سه‌عید وه‌کو گێپه‌وه‌ی سه‌ره‌کی رۆمانه‌که‌که کاتی زیاتر له‌خزمه‌ت فره‌لایه‌ن کردنه‌وه‌ی هونه‌ری رۆمانه‌که‌دا ده‌رده‌که‌وێ که‌هه‌ندی جار به‌رده‌نگی گێپه‌وه‌که خۆینه‌ره و هه‌ندی جار به‌رده‌نگ خودی هه‌لاله‌به. بۆ نمونه، له‌یه‌که‌م لاپه‌ره‌کانی رۆمانه‌که‌دا ئه‌مه هه‌لاله‌یه که‌به‌رده‌نگی گێپه‌وه‌یه:

ئه‌وه چاره‌نووسی تو‌یه هه‌لاله، که‌خه‌نجه‌ریک شاخه‌وشاخ، شاره‌وشار و ولاته‌و ولاته‌ شوینت بکه‌وێ، تا لێره، له‌ستۆکه‌وێ، له‌گه‌ره‌کی فله‌منسبیرگ، نه‌ومی چواره‌می باله‌خانه‌ی ژماره‌هه‌ژده له‌سنگت بچه‌قی. خه‌نجه‌ریکی مشتوو کاره‌با که‌سه‌ری مشتوو‌ه‌که‌ی سه‌ره‌دالێکی ئاسنی بی، به‌ده‌ندوو‌ک و زاری کراوه‌و چاوه‌کانیسه‌ی دوو چالێ ره‌ش بن. کێ ده‌زانێ ئه‌و خه‌نجه‌ره له‌کیلانی ئیستا ونبویدا قه‌فی پشتینی چهند نه‌وه له‌پیاوانی ولاتی به‌ردی پشکنیوه؟ سنگی چهند

نه‌وه له‌ژنانی ولاتی بارانی هه‌لدیوه؟ ئه‌و خه‌نجه‌ره ئیستاش ده‌مه‌که‌ی خۆینی لێ ده‌تکن هه‌لاله. (ل. ۷)

گێپه‌وه، دکتۆر سه‌عید ره‌حمانی، لێره‌دا نه‌ک هه‌ر هه‌ستی خۆی بۆ هه‌لاله له‌په‌نگه‌ی سه‌زلیکراویکدا ده‌رده‌خات، به‌لکو خه‌ریکه وه‌کو گێپه‌وه‌یه‌ک باسی که‌سایه‌تی هه‌لاله بۆ خۆینه‌ر ده‌کات، هه‌روه‌هاش به‌ستینه‌که ئاماده‌ ده‌کات بۆ گێپه‌وه‌ی رووداوه‌کانی ناو رۆمانه‌که. له‌پال ئه‌مانه‌شدا، ئه‌گه‌ر باش سه‌رنج بده‌ین، تیده‌گه‌ین که‌هه‌ر له‌ده‌ستپه‌که‌وه، گێپه‌وه له‌شوینکاتی رووداوه‌که ناگادارمان ده‌کاته‌وه و به‌خۆینه‌وه‌ی چهندین رسته‌ی تر تیده‌گه‌ین رۆمانه‌که خه‌ریکه هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه، وه‌کو بنه‌واشه‌یه‌کی کلاسیکی گێپه‌وه‌ی، هه‌ندی زانیاری پیوست، وه‌کو شوینکاتی رووداوه‌که که‌زیاتر ستۆکه‌وێ-ه‌یان له‌کوردستانه‌وه هه‌تانی خه‌نجه‌ره‌که، بۆ خۆینه‌ر به‌ئاشکرای، یان به‌شیه‌یه‌کی ئه‌ده‌بی ده‌رده‌خات. هه‌رچه‌نده لێره‌دا به‌رده‌نگ هه‌لاله‌یه، به‌لام له‌لاپه‌ره‌کانی تردا به‌رده‌نگ خۆینه‌ره و هه‌ندی جار به‌خودی گێپه‌وه‌ ده‌بیتته‌ سه‌ره‌ی سییه‌م که‌سیکی تر.

که‌واته، له‌م رۆمانه‌دا هه‌ست به‌به‌کاره‌یتانی چهندین گۆشه‌نیگای جیا‌جیا ده‌که‌ین و ئه‌م تابه‌مه‌ندییه‌ش وا له‌رۆمانه‌که‌که ده‌کات که‌رووداوه‌کان له‌چهندین دیدی جیا‌وزه‌وه و بۆ چهندین به‌رده‌نگی جیا‌واز بگێردینه‌وه. ئه‌گه‌رچی گێپه‌وه‌ی زال هه‌مان دکتۆر سه‌عیده، به‌لام له‌به‌شه‌کانی تری رۆمانه‌که‌دا- وه‌کو به‌شی په‌نجه‌می رۆمانه‌که- گێپه‌وه سییه‌م که‌سی تاکه که‌ده‌شکرێ بلێین هه‌مان دکتۆر سه‌عیده و رووداوه‌کانمان بۆ ده‌گێرپه‌ته‌وه‌به‌و شیه‌یه‌ی له‌هه‌لاله، یان که‌سانی تری بیستوو. جگه له‌مه‌ش، هه‌ندی جار گێپه‌وه‌که به‌شیه‌یه‌که که‌تیبیدا هه‌لاله هه‌م قسه‌که‌ره و هه‌م به‌رده‌نگ. واته، ئه‌و راقه‌یه‌ش راسته که‌کاتی گێپه‌وه له‌گه‌ل هه‌لاله ده‌دوێ ئه‌مه به‌راستی خودی هه‌لاله‌یه که‌باس له‌نازاره‌کان و کیشه‌کانی و دوو رێتیانه‌کانی به‌رده‌م ژبانی ده‌کات.

۳- بوونی چهندین لایه‌نی زه‌مانی جیا‌جیا له‌دیالۆگه‌کاندا:

یه‌کێک له‌تابه‌مه‌ندییه سه‌رنج‌راکیشه‌کانی رۆمانی گره‌وی به‌ختی هه‌لاله ئه‌وه‌یه که‌ئهم رۆمانه نه‌ک هه‌ر چهندین ئاستی زه‌مانی تیدایه، به‌لکو ئهم ئاسته زه‌مانییه جیا‌جیا‌یانه له‌وتووێژه‌کاندا به‌شیه‌یه‌کی

دراماتیکی و ناراسته و خو دهرکه و توون و تهنیا ناگادار بوون له باری دهروونی و زهینی که سایه تیبیه که یه که ده توانی یارمه تی خوینه ر بدات تا بزانی قسه کان یان رووداوه کان له چ قوناغیتیکی زه مانیدان. هه لبه ت هم ته کنیکه شتیکی نییه عه تا نه هایبی دای هینایی، چونکه له به ره مه هه لکه و تووه مؤدیر نیزمییه کانیشدا ده بیند ری. من یه که م جار هم ته کنیکه م له رومانه کانی فوکنه ردا بینی و به تایبته له قین و قه ردا، به لام له به ر نه وهی که هم ته کنیکه دهرکه و ته یه کی جیهانی هه یه و له زوریه ی و توویژه ئاساییه کانی ژیانی رۆژانه شماندا ههستی پیده که یین، که واته مۆرکی هیچ نووسه ریک نییه و همه کارامه بی هونه ری و شاره زایی دهروونناسانه ی نووسه ره که یه که ده بیتته هوی جیگیر بوون، یان جیگیر نه بوونی نه و ته کنیکه له به ره مه مدا. ئیمه هه موومان له و توویژه کافمان له گه ل که سانی تر یان له بیر کردنه وه کافماندا جاری و اه یه به قسه یان وشه ی یه کیک له لایه نه کانی و توویژه که، یان خو مان ده که وینه وه بیر شتیکی که پینه ندی به شوینکاتی نه و رووداوه نییه تییدا و توویژه که، یان بیر کردنه وه که سه رده گری. که واته هه موو نووسه ریک ده توانی هم ته کنیکه به کار بهیستی، به لام به کار هینانی هم ته کنیکه بو نووسه ره سه خته و تیگه یشتنیشی بو خوینه ره سه ختتر، چونکه پینه ندی راسته و خوژی به باری دهروونی که سایه تیبیه که وه هه یه. هه لبه ت له کو تاییدا که خوینه ره تیگه یشت و توویژه کان یان بیر کردنه وه کان هی کام قوناغی زه مانیییه، ده گاته جوړیک له که شف و دۆزینه وه و پیی کارا تر و ته نانه ت خو ش حالیش ده بی. نه مه ش له لایه که وه، واته به شدار یکردنی خوینه ره له ره وتی به ره مه مهینانی مانا و له لایه کی تریشه وه، واته هه سترکردن به تایبته مه ندیییه کی تری گیرانه وه که بریتیییه له که شف و دۆزینه وه و چالا ککردنه وهی خه یال و گه مه کردنی نووسه ره له گه ل خوینه ردا که کاری هه موو نووسه ره گه وره کانه. هه لخراندن و کارا تر کردنه وه و وه گه ر خستنی خه یالی خوینه ره - خه یال به مانای «ئیماجینه یشن» نه ک «فه نسی» - یه کیکه له دهرئه نجامه کانی خویندنه وهی به ره مه میکی نه ده بی سه رکه و تووه که ته نانه ت ده شکرئ وه ک تایبته مه ندیییه کی جه وه ره ی به ره مه میکی نه ده بی سه رکه و تووه سه یری بکه یین.

یه کیک له نمونه کانی هم ته کنیکه هه ره له یه که م لاپه ره کانه وه خوژی دهرده خات کاتی که گیره وه باسی بارودوخی هه لاله ده کات له خه سته خانه، که چی خیرا و به بی و هستان دیتته وه سه ر دیالوگه کانی نیوان هه لاله و شیرزاد له قوناغیتیکی تری زه مانیدا، ته نانه ت نه گه ر دیالوگه کانی نیوان هه لاله و شیرزاد له کو تایی چه ند په ره گرافی یه که می رومانه که دا به جوړیک له وه بیر هینانه وهی ماناکان بو هه لاله دابنیتین، هه ره دیسانه وه هه ست به لایه نی زه مانی جیاواز ده که یین، چونکه گیرانه وهی چیرۆکه که به و دوو سی رسته کورته ی کو تایی په ره گرافه کانه وه ده ست پیده کات که خوینه ره (یان ته نانه ت زهینی هه لاله ش) به ره وه دوواوه ده به نه وه بو لایه نیکی زه مانی جیاواز. هه ره له ده سته پیکه وه نووسه ره زهینی خوینه ره بو وه رگرتنی نه و ته کنیکه ناماده ده کات له سه رتاسه ری رومانه که و به تایبته له و توویژه کان یان بیر کردنه وه کانی که سایه تیبیه کاندان. نه گه رچی دهرخستنی چه ندین لایه نی زه مانی زیاتر خوژی له ته کنیکه شه پۆلی هوشیاریدا ده بینیتته وه، به لام من له م رومانه دا ته کنیکه شه پۆلی هوشیاری نابینم و له جیاتی هم ته کنیکه ناوی تاکبیتژی ناوه کی و ته نانه ت هه ندی جار تاکبیتژی دراماتیکی له و به شانیه ی رومانه که ده نیم که هه ندی جار چه ندین لایه نی زه مانی جیاوازیشیان له خو گرتوه (وه ک چه ند په ره گرافی یه که می رومانه که).

۴- ناوی هیمایین و ته وسای که سایه تیبیه کان: (۶)
پینه ندی نیوان ناوی که سایه تی و تایبته مه ندی که سایه تیبیه کان ده میته که که لکه له ی رومان نووسه کانه؛ نمونه ی هه ره ئاشکرای هم ته کنیکه ناوی گابرییه ک ئوک-ه له رومانیه دوور له جه ماوه ری تووره به ره مه می توماس هاردی که تییدا گابرییه ل پیاویکی که له گه ت و مل نه ستووره و سه روسیمای له ئوک (داربه روو oak) ده چی. یان که سایه تی ئیشماییل له رومانیه مۆبی دیک به ره مه می هیرمه ن میتلقلیل که تییدا ئیشماییل (هه مان ئیسماییلی کوری ئیبراهیم پیغه مبه ر) گیری خواردووه به دهستی گرتی دهروونی خو به که مزانینه وه، (۷) یان ناوی چیلینگوؤرس له رومانیه پیتی سوور به ره مه می ناتانیتیل هاتۆرن که ده لاله ت له که سایه تیبیه ک ده کات که به رده وام خه ربیکی فرتوفیلله (کرداری chill له ئینگلیسییدا به مانای فیلبازی و پیلانگیتیریش

به کارده برئ). یان ناوی نیلسون له کورته چیرۆکی داری ژاپونی گالسوورسیدا که ده لالهت له پیاوێکی به روالهت سهرکه وتوو، به لام له راستیدا له خوڤنامۆ دهکات، به لام با له بیرمان نه چیته وه هندی جار هه لێژاردنی ناو بۆ که سایه تیبیه کانی به رهه میکی چیرۆکی شیوه به کی ته وسای له خو ده گری وه ک ناوی دوو که سایه تی بیتیجی و جه یسون له به رهه مه کانی ویلیام فوکنهردا، یان هه لێژاردنی ناوی ستیفان دیلیس بۆ که سایه تیبیه کی سهره کی پۆمانی به ناو بانگی یولیسیس.

لهم پۆمانه شدا نووسه به و پهری وردبینی و سه رنجه وه ناوی که سایه تیبیه کانی به شیوه یه ک هه لێژاردوو که نه ک هه ر ده لالهت له که سایه تی که سایه تیبیه کان ده که ن، به لکو رواله تیکی ته وساویشیان داوه ته روانینی نووسه ر بۆ که سایه تیبیه کان، ههروه هاش هه ندی لایه نی شاراو هی که سایه تیبیه کانیش ده رده خه ن؛ بۆ نمونه، هه لێژاردنی ناوی هه لاله لانی که م له دوو روانگه وه ده کری باس بکری: یه که م، هه لاله که سایه تیبیه که که هه له ده کات (گه رچی باوکی به خو شه ویستییه وه پیتی ده لتی هه له گیان)؛ دووهم، ئەم ناوه له هه لمهت نزیکه (هه لمهت وه ک ناوی پیاو، ئەو ناوه ی هه لاله چه زی لیده کا).

ههروه هاش که سایه تی که مال یان جه مال که به رده وام خو پنه ر ده با ته وه ناو زه ینبیه تی هه لاله و ئیمه له باری زه ینی هه لاله بۆ ئەو که سایه تیبیه ناگادار ده کاته وه که به و پتییه هه لاله که سایه تیبیه که ی له بیره، به لام ناوه که ی به وردی نایه ته وه یاد، یان هه لێژاردنی ناوی کلۆل بۆ ئەو که سایه تیبیه ناوی مامۆستا کلۆله که ئەمه ش روانینی ته وسای نووسه ر بۆ ئەو که سایه تیبیه ده رده خا.

ههروه هاش هه لێژاردنی ناوی سه عادهت بۆ دایکی هه لاله که له ژیانیدا هه ر خو شی نه بینیه، که چی ناوی سه عادهت. ههروه هاش، شیرزاد ئەو ناوه چه ماسییه یه که چاوهروانی لیده کری کاری شیرانه و بویرانه بکات، که چی لیره دا ژنه که ی خو ی ده کوژی.

5- گێرانه وه:

خالی به رچاوی ته کنیکی گێرانه وه لهم پۆمانه دا دراماتیک بوونی گێرانه وه که یه تی. یه کیتک له ماناکانی گێرانه وه یه کی دراماتیک بریتیییه له ده رخستنی که سایه تی و رووداو هکان و باری دهروونی که سایه تیبیه کان

له ریگه ی وتووێژی نیوان که سایه تیبیه کانه وه، یان له ریگه ی بیرکردنه وه و سه رنجه کانی گێره وه له سه ر رووداو و که سایه تیبیه کان به شیوازیکی له رواله تدا ناسایی، به لام له بنه رته دا دهرووناسانه. پۆمان خو بریار نییه ده قتیکی فه لسه فی بی که تیبیدا که سایه تیبیه کان وه کو فه بله سووف قسه بکه ن. پۆمان ئەو چه شنه ئە ده بییه یه که تیبیدا که سایه تیبیه کان وه کو که سایه تیبیه واقعییه کان قسه ده که ن، به لام ئەمه نواندنه وه ی قسه و بیرکردنه وه کانه و ههروه هاش شیوازی رسته سازی و جوژی دانانی که شه وه وا و به ستینه کانه که وامان لیده کات دیدمان بۆ ئەو که سایه تیبیه قوولتر بیته وه. سه ره رای ئەمه ش، ئەمه خو پنه ره که ده توانی خو پنه رته وه ی مه عریفه ناسانه بۆ که سایه تیبیه کان، یان سیستمی فیکری نووسه ره که بکات نه ک ئەوه ی که خودی پۆمان نووسه که به شیوه یه کی راسته وخۆ و ئاشکرا سیستمی فیکری خو ی ده ریخات. هه ر بۆ یه کیتک له پیشمه رجه کان و تاییه ته ندییه کانی پۆمان تیکی سه رکه وتوو ئەوه یه که دراماتیک بیت. لیره دا مه به ست له دراماتیک «شانۆیی» نییه، چونکه زاوه ی دراماتیک له ئە ده دا مانایه کی تریشی هه یه که بریتیییه له نواندن و پیشاندانی ناراسته وخۆی رووداو هکان و باری زه ینی که سایه تیبیه کان؛ به واتایه کی وردتر، له پۆماندا دراماتیک بوونی گێرانه وه، واته به کاره یسانی وتووێژی نیوان که سایه تیبیه کان به شیوه یه ک که خو پنه ر له ریگه ی وتووێژه کان، نه ک له ریگه ی وه سفی گێره وه وه له که شه وه وای ده ره کی دیارده و رووداو هکان و باری ناوه کی و زه ینی که سایه تیبیه کان تی بگات. ئەمه یه یه کیتک له ریگه کانی ره چاو کردنی بنه و اشه ی نواندنه وه له پۆماندا. دیاره ده رخستنی باری زه ینی که سایه تیبیه کان به شیوه یه کی دراماتیک، واته له ریگه ی وتووێژه کان، یان تاکتیژییه ناوه کییه کانه وه، نه ک له ریگه ی وه سفی راسته وخۆی گێره وه، کاریکی هونه ربیانه و سه خته که له توانای هه ر نووسه ر تیکدا نییه.

له پال ئەمه شدا، یه کیتکی تر له سیما به رچاوه کانی گێرانه وه لهم پۆمانه دا ئەوه یه که له ره وتی خو پنه رته وه ی پۆمانه که دا هه ست به چه ندین خیرایی جیا جیا له گێرانه وه که دا ده که ین. واته، لهم پۆمانه دا هه ندی جار خیرایی گێرانه وه که ده گاته ئاستییک که خو پنه ر ناچار ده بی به په له رسته کان بخو پنیته وه؛ هه ندی جاریش

خوینەر به هیمنی رستهکان دهخوینیتتهوه. له راستیدا ئەمه نووسەرە که وا له خوینەر دهکا که ههندی بهشی رۆمانه که به هیتوری و ئارامی و ههندی بهشی تری رۆمانه که به خیراییهوه بخوینیتتهوه وهک ئەو کاتانهی خوینەر ههست دهکات که له دوا و یستگهکانی تهکنیکی وهواخستنهوه نزیك بۆتهوه.

بۆ نمونه، خیرایی گێرانهوه له لاپههه ۲۸۵ تا ۲۹۵ی رۆمانه که به کجار زۆره و خوینەر له کاتی گهیشتن بهم لاپههه، به خیراییهوه رستهکان دهخوینیتتهوه، کهچی پاش ئەمه له لاپههه ۲۹۵هوه بۆ ۲۹۷ پهیتا پهیتا له خیرایی گێرانهوه که دههیتتهوه و لێره دا رهوتی خویندنهوه رپوراست وهکو رهوتی راوهستانی سهیارهیه که به هیمنی و به ئارامی له خیراییه کهمی کهم دههیتتهوه.

شیتوازی گێرانهوه لهم رۆمانه دا بههۆی سوود وهگرنتی نووسەر له ئیمازه دیداری و بیسته نییهکان و ههروههاش بایه خدانان بۆ شیتوازی وهسفهکان و زمانی وتووێژهکان به شیتوهیه که که کاتی رۆمانه که دهخوینینهوه دهلیتی خه ربیکین فیلمی رووداوهکان دهبینین، ههر بۆیه نووسه ریتیکی باش له پلهی یه کهمدا دهبی ده رهینه ریتیکی باش بی. له زۆریه رۆمانه کوردییهکاندا خوینەر نازانی له کویتیه، یان له چ شارێکه، رۆژه، یان شهوه، دیکوراسیونی ئەو ژوورهی که سایه تیبیهکانی تیبیدان به چ شیتوهیه که. با به ههله دا نهچین. رپالیستی پیشاندانی ژینگه و که شوههوا له رۆماندا تهعبیر لهوه ناکات که رۆمانه که رپالیزمییه. نووسەر دهتوانی، به پای من دهبی، ژینگه و که شوههوا به شیتوهیه که بخاته روو که خوینەر بزانی له کویتدا، ئینجا له قوناغهکانی تردا و له رینگه گهلیکی ترهوه نووسەر دهتوانی رقی خۆی له رپالیزمی ساکار و پهتی و بابه تیانه پیشان بدات. دیسانهوه با له بیرمان نهچیتتهوه یه کیتک له سه ره کیتترین تایبه تمه ندییهکانی چیرۆکنووسین بریتیبه له ده رخستنی شوینکات که پیشتر و له ده ستپیکی چیرۆکه کۆنهکاندا بو، بهلام ئیستا دهتوانی له ههر شوینیکی چیرۆکه که به شیتوهی راسته وخۆ، یان ناراسته وخۆی ده ریخات. دیسانهوه با له بیرمان نهچیتتهوه که رۆمان له بنه رتدا چیرۆکه و ئیمه له رۆماندا له گه ل چیرۆکی کدا به ره ورووین و مافمانه بزانی ئەم چیرۆکه له کویتدا و له چ کاتیکدا و

له چ ژینگه یه کدا و له چ که شوههوا یه کدا رووی داوه. ئەوه تانی داپیرهکان باشتترین رۆمانووسن، چونکه ههر هیچ نه بی ئماژه به شوینکاتی چیرۆکه که ده دن. زۆریک لهو رۆمانه کوردییهکانی ناوبانگیان ده رکردوه له م تایبه تمه ندییه سه ره کی و جه وهه ربیه به دوورن.

جگه له مانهش، زۆریه ی به شهکانی ئەم رۆمانه رووداویک و شوینکاتیکی جیاواز ده گێر نه وه، واته ئە گه رچی چهنده شیتیکی ئەم رۆمانه به شیتوهیه کی سه ره خۆ و خوێژیو چیرۆکیکی جیاواز له به شهکانی تر ده گێر نه وه و ههر کامیان ده لالهت له شوینکاتیکی جیاواز ده کن، بهلام سه رجه م ئەم چیرۆکانه له کۆتاییدا دهوری سه ره کی له پینا و یه کگرتووی به خشین به رۆمانه که ده گێرن هه ندی له م چیرۆکه جیا جیا یانه که شوینکاتی جیاوازیان هه یه، بهلام پیکه وه هاوته ربین بریتین له چیرۆکی رۆیشتنی باوکی هه لاله بۆ شاخ، چیرۆکی رۆیشتنی برامۆک بۆ شاخ و چیرۆکی خۆشه ویستی هه لاله و برامۆک، چیرۆکی پتوهندی نیوان باوکی هه لاله و ره عنا، پتوهندی نیوان هه لاله و شیرزاد له شاخ و پاشان له تاراوگه. که واته رۆمانی گرهوی به ختی هه لاله له چهن دین پاژی سه ره خۆ پیتک ها تووه که ئەم پاژانه له کۆتاییدا گشتیکی مانادار ساز ده کن، بۆیه ده توانین بلیین له م رۆمانه دا بنه واشیه یه کگرتووی ئەنداموار ره چاو کراوه.

له لایه کی تره وه، دووباره کردنه وهی ناوهکان له کۆتایی رستهکاندا، یان دووباره کردنه وهی رسته گه لی کورت له چهنده شیتیکی گێرانه وه که دا جیا له وهی که ره هه ندیکی شاعیرانه ده داته ئەو به شهی رۆمانه که، به شیتوهیه که هه ست و هۆشی خوینەر له سه ره که سایه تیبیه که و باری ده روونی ئەو که سایه تیبیه کۆ ده کاته وه. راسته رۆمان ئەو چه شنه ئە ده بییه به که تیبیدا ژماره ی وشه و رستهکان زۆرن، بهلام له م رۆمانه دا دیاره نووسەر هه موو رستهکانی به پارێزه وه به کار هینا وه و ریزی له وشه و خوینه ری ئەم رۆ گرتوه. له م رۆمانه دا به ته وا وه تی ریزی نووسەر بۆ وشه ده رده که وئ. ههر وشه یه و خاوه ن پله و پایه و ده وری خۆیه تی. ههر بۆیه ش چهنده شیتیکی ئەم رۆمانه هه لگه ری چهنده زمانیکی جیاوازی وهک به کار هیتانی زمانیکی ئە ده بی بۆ ده ربینی هه ستی گێر نه وه بۆ باری ده روونی و کیشه کهانی هه لاله، یان زمانیکی رپالیستی بۆ

نواندنه وهی زهینییه تی چند که سایه تیبیه ک وهک مه جید و ژنه که ی واته فه ریده، یان زمانیک وهک زمانی پهنه و حه قایه ته کوردییه کان کاتی باسی چیرۆکی میرخوناوک و خاتوو کلۆزیر ده کری.

پیکهاته ی هونهری رۆمانه که

پیکهاته ی رۆمانی (یولیسیس) ی جهیز جویس به پیتی رووداو و به سه رهاته کانی ناو به رهه می حه ماسی ئۆدیسه ی هۆمیتر دانراوه. به واتایه کی تر، ئەو رووداوانه ی بۆ ئۆدیسه دینه گۆرئ و ئەو شوینانه ی سهردانیان دهکات له (یولیسیس) دا به شتیه یه کی ته وسای بۆ لیتۆپالد بلووم دینه ئاراوه. هه ره به هه مان شتیه، پیکهاته ی رۆمانی قین و قره ی فۆکنه ر زۆر له پیکهاته ی کتیبی پیرۆزی ئینجیل، به لینی نوئ نزیکه، چونکه هه م رۆمانه که و هه م کتیبی یه که می ئینجیل له چوار به ش پیک هاتونه و هه ره وهک چۆن عیسا پیغه مبه ره هه یچ کام له چوار به شه که ی ده ستپیک ی به لینی نوئ ناگیتیه ته وه، له قین و قره شدا که دی که حه زلیکراوی فۆکنه ره هه یچ کام له چوار به شه که ناگیتیه ته وه. هه له به ت ئەم ته کنیکه هه ره تایبه ت نییه به رۆمان؛ بۆ نمونه، له شانۆنامه ی سه هۆلفرۆشه که دیت به رهه می (یوجین ئونیل) دا پیکهاته ی په رده ی دووه می شانۆنامه که به گویره ی رووداوه کانی دوايه مین شامی عیسا مه سیح دانراوه. هه ره هاش له شیعر دا، باشتترین نمونه شیعی دریتی ویرانه خاک به رهه می ئیلیه ت-ه که زۆریه دی دیره کانی ئاماره دانه بۆ به رهه مه ئە ده بییه کانی سه رده مانی رابردوو، به لām به روانینیکی جیا وازه وه.

له رۆمانی گره ی به ختی هه لاله دا هاوشیه ییه که له نیوان زۆریه ی رووداوه سه ره کییه کان و یه کی له حه قایه ته کۆنه کوردییه کان به ناوی حه قایه تی میرخوناوک و خاتوو کلۆزیر هه یه. ویکچووی نیوان ئەم حه قایه ته و چند ژیر گه لاله یه کی (۸) رۆمانه که هینده زۆره که ته نانه ت ده کری بلتین پیکهاته ی رۆمانه که له چه ندین به شی رۆمانه که دا به گویره ی ئەم حه کایه ته کۆنه خه ملتیراوه، هه له به ت نووسه ره به یه پری ورده کارییه وه ئەم کاره ی به نه جام گه یاندوو و نه ویش به شتیه یه ک که پاش خویندنه وه ی رۆمانه که خوینه ر تیده گات که ئەم حه کایه ته به چه ندین شتیه ی له رواله تدا جیا جیا، به لām له بنه رته دا

به یه ک پیکهاته ی هاوبه شه وه له چه ند ژیر گه لاله یه کی رۆمانه که دا ده رکه و تووه.

کاتی له ده ستپیک ی رۆمانه که دا باسی ئەم حه قایه ته ده کری، به و شتیه یه ی دایه گه وره ده یگیتیه ته وه و نیسته له بیر گه ی هه لاله و که واته گیتیه وه دا ماوه، له پریکدا حه مه ره شید ئاغای باوکی هه لاله جیگه ی میرخوناوک ده گرتیه وه. لیره دا نووسه ره به شاره زاییه کی ته واوه وه هه ره دوو رووداو- حه کایه تی میرخوناوک و به سه رهاته ی حه مه ره شید ئاغای- تیکه لی یه کتر ده کا، به لām خالی سه رنجرا کیتشه ر ئە وه یه که هه ره وهک چۆن خاتوو کلۆزیر خه لاتی میرخوناوک، ئایا هه ره به هه مان شتیه وه ره عنا خه لاتی حه مه ره شید ئاغایه؟ (دواتر حه مه ره شید ئاغای له شاخدا سه ره رپای ئە وه ی ژن و مندالی هه یه ره عنا ده کاته هاوسه ری خوئ). له لایه کی تره وه، ئایا هه ره ئەم حه قایه ته له به سه رهاته ی شتیرزادا ره نگ ناداته وه؟ شتیرزادیش که ده چی بۆ شه ره له شاخدا دواتر وه کو خه لاتییک ده یه وی هه لاله بانه وه. لیره دا چیرۆکی ئە ویندارانه ی نیوان هه لاله و برامپۆک جیا وازه، چونکه برامپۆک بۆ شه ره نه چوو بۆ شاخ، به لکو پاش ئەو رووداوه تاله ی ناو شار بریار ده دا بچی بۆ شاخ، که واته ده توانین به م شتیه یه ی خواره وه هاوشتیه یی و هاوته ری یی دوو ژیر گه لاله ی رۆمانه که له گه ل حه قایه تی میرخوناوک و خاتوو کلۆزیر دا ده ستنیشان بکه ین:

میرخوناوک... شه ری دپوه کان... خاتوو کلۆزیر

حه مه ره شید ئاغای... شه ره له شاخ... ره عنا

شتیرزاد... شه ره له شاخ... هه لاله

هه له به ت ئەم هاوته ری بییه ده قاده ق نییه، چونکه ئە گه ره ره عنا حه زی له حه مه ره شید ئاغایه، هه لاله پیتش هاوسه رگیری ئەو هه سته ی بۆ شتیرزاد نییه، به لām پاشان ده بینین که ژنیکی وه فاداره.

له لایه کی تره وه، هاوته ری بییه کی ورده کارانه ی تر له نیوان کۆمه لته ی رووداوی تری رۆمانه که دا له ئارادایه که خو یان له رواله تی چند شانۆگه ری و گه مه یه کدا ده بیننه وه. هه لاله له هه موو ئەو گه مه و شانۆگه ریانه دا ئاماده یه. بۆ نمونه، گه مه ی هه لاله له گه ل که مال، یان جه مال کاتی مندالنه هاوشتیه یه له گه ل شانۆگه ری ژاندارک له شاخ. ئەم دوو شانۆگه رییه هاوشتیه ون له گه ل ئەو سیناریۆیه ی باوکی هه لاله بۆ هه لاله ی ساز کردوو و

بهو پېښه هه لاله ده بې بېټه خېزانې شېرزاد. له هر سې شانۆگه رېبه که دا هه لاله له گه ل پياوړي کدا رووبه رووه و له هر سې شانۆگه رېبه که دا مهرگ ناماده يه، به لام جياوازي شانۆگه رې سېپه م له وده ايه که هه لاله ليردا حه ز ناکات بېټه هاوسه رې شېرزاد، که چي پېشتر هه ستي دلدارانه ي بو برايموک هه بوو و ته نانه ت پاش چه ند سال هه ر نه و هه سته ي بو که مال، يان جه مال ماوه. جگه له م خاله هاوبه شانه، له شانۆگه رې يه که مدا که مال، يان جه مال ده وري کوژراوړيک ده گيرې، له شانۆگه رې ژاندارکدا هه لاله ده وري ژاندارک ده گيرې که کليسا برپاري سووتاندي داوه و له شانۆگه رې سېپه مدا هه لاله به راستي ده کوژي. شانۆگه رې دوهم و سېپه م به م شپوه يه پيکه وه گريدارون که نه گه رچي هه لاله گره وه که له باوکی ده باته وه، به لام برايموک به کوژراوړي ده بيننه وه و پاشان نه مه خودي هه لاله يه که ده بېټه قورباني سيناريوکه ي باوکی. ليردا سه رنجدان به م هاوته رېبېيه ي خواره وه زياتر له و ورده کاربانه ناگادارمان ده کاته وه که نووسه رې نه م رومانه له داناني گه لاله و ژير گه لاله کاندرا په چاوي کردوه:

هه لاله ... که مال، يان جه مال ... گه مه ي مندالانه

هه لاله ... برايموک ... شانۆگه رې ژاندارک

هه لاله ... شېرزاد ... سيناريو ي باوکی هه لاله

هه موو نه و هاوشپوه يي و هاوکيشانه ي سه ره وه نه وه مان بو درده خه ن که نووسه ر به بايه خه وه روانيوه ته پيکه اته و بنه ماي رومانه که. به برواي من، نه م تايبه تمه ندييه گرنگرين لايه ني رومانه که يه. نه گه ر رومانه که به وردی بخوتيننه وه له هه ندي هاوشپوه يي ديکه تیده گه ين؛ بو نمونه، گيروگرفتي برايموک چ نه و کاته ي له شار بوو و چ نه و کاته ي له شاخ هه ر يه ک گرفته؛ نه گه ر له شار نه وانه ي ناو پاتروله که بوونه هوي دوور که و تنه وه ي له نه وينه که ي، نه وه له شاخيش حه مه ره شيد ناغا ناهيتلي برايموک بگاته هه لاله.

عه تا نه هايي له م روماندا بې نه وه ي هيچ نامازيه که راسته وخو بکاته چه ندين باسي گرنگي گوتاري نه ده ي نه مړوي نيمه، روانيني خو ي له مه ر نه و پرسانه له م روماندا ده ربرپوه. يه کي له پرسه گرنگه کاني گوتاري نه ده ي نه مړوي نيمه هه بووني دابرا، يان به رده وامييه له نيوان چه شنه نه ده بېيه تازه کان وهک رومان و کورته

چيروک و شانۆنامه له لايه که وه و چه شن و قالبه کلاسيکه کان وهک به يت و حه قايه ته کونه کوردييه کان له لايه کي تر وه.

ايا به ره مه ستي که نه ده ي کوردي هاوچه رخ تا چ ناستيک و به چ شپوه يه ک ده ي له گه ل ميراتي نه ده ي نيمه دا له به رده وامي دا بې؟ ايا ره نگدانه وه ي نه ده ي کلاسيکي نيمه به هه موو قالب و فورم و ناوه روکه کانييه وه له نه ده ي هاوچه رخدا پتويست و گونجاوه، يان نا؟ نه گه ر پتويسته، نه وه نه م ره نگدانه وه يه ده ي به چ شپوه يه ک بې؟ ايا هه ر ته نيا نامازه دانتيکي رووکه شانه به نه ده ي کلاسيک له به ره مه ي نه ده ي نه مړوا کيشه که چاره سه ر ده کات؟ ايا ده کري ناوه روک و فورمي نه ده ي کلاسيک به شپوه يه کي ته وساو ي و به تيروتوانجه وه له به ره مه ي نه ده ي نه مړوا ده رکه وي، نه گه ر ده کري، بو به شپوه يه کي ته وساو ي؟ وه لامدانه وه ي نه م پرسيارانه له باه تي سه ره کي نه م نووسينه دوورمان ده خاته وه، به لام تا نه و جيگه يه ي پتوه ندي به م رومانه وه هه ي، نه وه ده ي بلتين پيکه اته ي نه م رومانه لاني که م له چه ندين ژير گه لاله ي خو يدا به پتي بنه ماي حه قايه تيکي کوني کوردي داريزراوه. نه م تايبه تمه ندييه ده مانگه يه نيته نه و نه نجامه ي که بلتين رومان وهک ژانريکي نوي له خوړا هه لنه قوولاوه و جوړه يه کگرتووييه کي له گه ل نه ده ب و به شه فه ره نه نگيه کاني تري سه رده مه کاني رابردودا هه يه. نه م تايبه تمه ندييه له لايه که وه لايه ني خوازه يي رومانه که نيشان ده دات و له لايه کي تر يشه وه به رده وامي ژانري رومان له گه ل حه قايه ته کان ده خاته روو. هه ندي توخ له هه قايه ته کاندرا هه ن که له رومانيشدا دووباره ده بنه وه. رومان له خوړا و له بو شاييدا نه هاتوته دي، به لکو ميژوويه کي گيرانه وه يي ده وله مه ندي له پشته وه يه. نه م روانينه نه ک هه ر ناوردانه وه يه له و ميژووه، به لکو به جوړيک بنيادداني نه ده ي نوييه له سه ر ميراتي نه ده ي نه ته وه ييمان.

ده رخنه ي ده رووناسانه ي که سايه تيه کان

رومان چه شن تيکي نه ده بېيه که تيدا سه روکارمان له گه ل چه ندين که سايه تي جياواز دايه، به پيچه وانه ي شيعر، يان ته نانه ت شانۆنامه که ژماره ي که سايه تيه کان که من. نيشانداني که سايه تي که سايه تيه کان و

دەرخستنی جیوازی کەسایەتییهکان یەکیکە لە ئەرکەکانی رۆمانووس. کەواتە، رۆمانووسیکی سەرکەوتوو پێش ھەر شتیک پیتوبستە روانگەیکە دەروونناسانە ورد بۆ کەسایەتییهکانی نیو رۆمانەکی ئاراستەیی خوێنەر بکات، بەلام با دیسانەو لە بیرمان نەچیتەووە کە رۆمان پێش ھەر شتیک چیرۆکە و ئەرکی رۆمانووسیش لیدوانی زانستی و تیۆریک نییە، بەلام دەکرێ و دەشبێ لەو نیشانە و ھیمایانە لە چیرۆکەدا بەکارھاتوون ڕاقەیکە دەروونناسانە ساز بکری. لەم ڕێگەیکەشەو ھەم لە قوولایی ناخی کەسایەتییهکان تێدەگەین و ھەر لەو وردەکاریانە نووسەر لە دارشتنی ھەمەلایەنە رۆمانەکاندا ئەنجامی داو.

یەکیک لەو ھیمایانە دەوری سەرکەوتنی لە درخستنی ناخ و تاییەتمەندی و تەنانەت ئامانجی کەسایەتییهکانی ئەم رۆمانەدا ھەبە خەنجەرە، ئەو خەنجەرە ھی باوکی ھەلەلە بوو و شیرزاد لە گەڵ خۆی بۆ سوێد بردی و لە ئاکامدا ھەر بەو خەنجەرە ھەلەلە کوشت. خەنجەر وەکو ئەو ھیمایە لە دەروونشیکاری کەسایەتییهکاندا بە ھیمای «فالیک» ناوی لێ دەبەین لەم رۆمانەدا خاوەن گرنگایەتییهکی بەرچاوە. فالووس، واتە زەکەر، بە وتە ژیان لاکان گرنگترین و کاریگەرترین بۆشایی نیو ناخودئاگای مەرۆف پیک دەھێنێ و ھەلەدان بۆ پرکردنەو ھەم بۆشاییەش یەکیکە لە ھۆکارە سەرکەوتنی کەسایەتییهکانی سەرھەلەدان ئارەزووی بەر دەوامبوونی ژیان لە قوونناخی ھیمایندا، واتە لە قوونناخی پاش فیربوونی زماندا و لەو کاتەو مندال ئاوتتە نەزم و ژیان کۆمەلایەتی دەبێ، ئەو ھەم خەنجەرە کە سەرھەتا ھی باوکی ھەلەلە بە دیسانەو ڕێ خۆشکەرە بۆ لیکدانەو دەروونشیکاریانە پتوونەدی نزیکە نیتوان ھەلەلە و باوکی، چونکە ھەر وەک چەندین جار لە رۆمانەکاندا ئامازە بۆ کران پتوونەدی نیتوان ھەلەلە و باوکی ئەو ھەندە نزیکە کە لە رۆمانەکاندا ئاسایی خۆی دەرچوو.

روانینیتیکی دەروونشیکاریانە بۆ ئەم پتوونەدی بە سەرنجدان بە رەوتی گەشەکردنی ناخودئاگای ھەلەلە لە قوونناخی ئۆدیپیدا (یان دەکرێ لیرەدا بلتین قوونناخی ئیلینکتراپی) دەتوانی ڕێ خۆشکەر بێ لە پیناوت تێگەشتنی زیاتر لە ھۆکارەکانی ئەو پتوونەدی نزیکە.

ھەرچەندە رۆمانەکان بە وردی باسی سەردەمی مندالی ھەلەلەمان بۆ ناکات، بەلام ھەندێ ئامازە وەک شتووی جلوبەرگ پۆشین و ھەلسوکەوتی ھەلەلە لە جیوازی ھەلەلە و برا و خوشکەکانی ئاگادارمان دەکاتەو. لە لایەکی ترەو، ئەو ھەم کە ھەلەلە لە ئاکامدا سەرھەرای ئارەزووی خودئاگای خۆی بۆ مێرد نەکردن بە شیرزاد بە قسەیی باوکی دەکات و دەبیتە ژنی شیرزاد، ھەر ھەمان دووپاتبوونەو دەوری یاسای باوکی، (۹) ئەو یاسایەتی مندال لە قوونناخی ئۆدیپیدا و بەھۆی ئاگاداریبوون لە تاییەتمەندی و دەسلالتی باوکی بە ناچار دەکرێ ڕەچاوی بکات، بەلام ئارەزووی کچ بۆ فالووس دەبیتە گرییەکی ناخودئاگای کە بەر دەوام و بە تاییەت لە مندالییدا سەرکوت دەکرێ. کەواتە، بە باوکی من، مێردکردنی ھەلەلە بە شیرزاد لە راستیدا ھیچ نییە جگە لە گۆرپایەلی ھەلەلە بۆ یاسای باوکی و دەسلالتی ئەم یاسایەش ھەر وەک چۆن لە مندالییدا خۆی لە رۆمانەکاندا دەبینێو ھەم ئیستاکە خۆی لە رۆمانەکاندا دەبینێو، کە باوکی بەخشوبە تاییە شیرزاد. ساتی گۆرپینی خاوەنی خەنجەرە کە لە ھەمە ڕەشید ئاغاوە بۆ شیرزاد، واتە ساتی گۆرپینی دەسلالتی باوکی بەر دەوام لە سیستمی سوننەتمەندی ئەخلاقێ کۆمەلگای ئیمەدا. ئەم خەنجەرە، دەوری خۆی بە باشترین شتووی گۆرپاوە چ لە رۆمانەکاندا و چ لە واقیعی کۆمەلگای ئیمەدا. ئەم ھیمای فالیکە باشترین دەرکەوتە سیستمی پیاوسالارانیە لە رۆمانەکاندا. جگە لە مەش، راستە شیرزاد لە سوێد دەژی، بەلام ھیچ جۆرە گۆرانکارییەکی بەسەر خالەکانی ئەو سیستمی ئەخلاقییە سوننەتییه نەھیناوە و ئەو تانی بەرگەیی شتووی ژیان و ھەلسوکەوتی ھەلەلە و سیستمی یاسایی و کۆمەلایەتی سوێد ناگرێ و لە ئەنجامدا ھەلەلە دەکوژی. ھەر وەھاش، ئەم خەنجەرە، وەکو ھیمایەکی فالیکی، سنووری نیتوان دوو جۆر کەسایەتی تەواو جیوازی لەم رۆمانەدا. لە لایەکی ھەلەلە و شیرزاد و سەرھەم ئەو کەسایەتیانە سەرکوتنی ھەلسوکەوتی ھەلەلە دەکەن و لە لایەکی ترەو ھەلەلە بە تەنیا خۆی کە ھەلەلە دەدا لە یاساکی ئەو سیستمی ئەخلاقێ و کۆمەلایەتییه تێیدا گەورە بوو ھەلەلە، ھەر بۆیە لیرەدا ئەمە سیستمی کە دەبیاتەو و ئەمە سەرپتچیکەر لەو سیستمی، واتە ھەلەلە، کە

دهدوږپړننې و کۆتايي ئهم ممللانيههش هيچ نيهه جگه له دوايه مين وشه ي رۆمانه که، واته کاتاسترۆف به ماناي کاره سات.

جگه له خه نجهر هيمايه که تری فالیک له م رۆمانه دا بریتيهه له «کليل». ئه وهی که شيرزاد له لاپه ره ی ۲۷۲ دا کليله که ی خو ی بۆ کردنه وهی ده رکه ی ماله که به کار ناهينی، به شيوه يه که خوازه يی ناماژه يه بۆ بئ که لکی و «ون» کردنی ده سه لاتی پياوانه ی خو ی له سيستمی که ی ئه خلای و کۆمه لایه تیی دیکه دا:

[هه لاله] گوتی: «ئوه بۆ نه چووینته ژووره وه شيره گیان؟ نه کا کليله که ت ون کردییت؟»

شيرزاد کليله که ی نیشان دا. گوتی: «بريارم داوه به بی تو له ده رکه ی ئهم ماله نه چمه ژوور.» ...

«ئهی ئه گهر رۆژیک ههر نه هاتمه وه؟»

شيرزاد داچله کی. ترسا. ئه ویش وه کو هه موو پياویکی عاشقی تر ترسۆک بوو. ترسۆک و بی متمانه به خو ی.

خالی سه رنجراکیش له کۆتايي ئهم وتووێژه دا ئه وه به که ئهمه هه لاله يه به کليله که ی خو ی ده رکه که ده کاته وه و پاشان پیکه وه ده چنه ژوور. ئه گهرچی له وانه يه ئهم وتووێژه له لایه ن زۆره ی خویننه رانه وه به شيوه يه که تیز تیه پر، یان رووکه شانه سه ير کرای، به لام له خویندنه وه ی ده روونشیکاریانه ی هه لسه وکه وتی که سایه تیه کانه دا کردنه وه ی ده رکه که له لایه ن هه لاله وه و به کليله کانی خو یه وه، واته پشت کردن له و فالووسه ی (واته، کليله که ی شيرزاد) هیمای ده سه لاتی پياوسالارانه ی میرده که يه تی. هۆکاری ئهم رووداوه به رواله ت ساکاره زه مینه خوشکه ر و هۆی سه ره له دانی کیشه دوايه کانی ئهم ژن و میرده يه، ئه و کیشانه ی له نیوان دوو جوړی جیاوازی که سایه تیدا سه ره له ده دن: ئه و که سایه تیه یانه ی پیه ندی یاسای باوکن و ئه وانه ی پیه ندی نین، یان وا ده زانری پیه ندی نین.

له لایه کی تره وه، ئه گهر هه لاله خاوه نی که سایه تیه کی چهند لایه نه و فره تو ی و بگۆره، ئه وه شيرزاد که سایه تیه کی ساکار و نه گۆری هه يه. له کاتیکدا هه لاله ده توانی خو ی له گه ل سيستمی کۆمه لایه تی و په روره يی ولاتی سویددا بگونجین، شيرزاد نه ک ههر ناتوانی کاریکی وا بکات، به لکو رووبه رووی سيستمی ئه خلای و یاسایی ئه و ولاته ش ده بیته وه و ئه و کارانه ی

شيرزاد ئه نجامی ده دا (وه ک رفاندنی کچه که ی) له سيستمی یاسایی سویددا نایاسایین.

جگه له م جیاوازیه ش، هه لاله مرۆفیکي فره تو ی و چهند لایه نه يه و تیگه یشتن له زه یینیه تی هه لاله ئاسان نيهه، که چی له به رانه ردا شيرزاد که سیکی ساکاره.

هۆی باس نه کردنی دکتۆر سه عید له شيرزاد پيش ئه وه ی بۆ نه بوونی زانیاری، یان ره نگه رقی له شيرزاد بۆ ئه و راستیه ده پوشراره ده گه رپته وه که که سایه تی شيرزاد له چاو هه لاله ئه وه نده ناهیني رۆمانیکی له سه ر بنووسری. داوا له خویننه ر ده که م به هه له له من تینه گات، چونکه منیش ده زانم چه ندين به ره مه می دانسقه و دووردریژ له سه ر که سایه تیه خراپه کان نووسراون. مه به سستی من ئه وه به که شيرزاد له وپوه که که سایه تیه که هینده ی هه لاله فره لایه ن و پیچدار نيهه، ناکری و ناشی رۆماننووس زۆر له سه ری بدوی. له ئه ده بدا ئه مه که سایه تیه فره لایه ن و پیچاوی پیچه کان که به ورده کاری زۆرتره وه ده په روه ریندرین. له لایه کی تره وه، ئهم ده قه تا ئه و شوینه ی پیوه ندی به که سایه تی هه لاله وه هه بی ده قیکی کراوه يه. هه لاله له م رۆمانه دا به شيوه يه کی ژیا ناسا پيشان دراوه. چه ندين جار له خو مان ده پرسین ئایا به راستی هه لاله ژنیکی ته و او باشه، یان هه له شی کردوه؟ ئایا هه لاله به راست هه لایه کی دکتۆر سه عید بوو، کاتی هیشتا ژنی شيرزاد بوو؟ من له ژیا نی واقیعیمدا هه لاله کانم بینوه؛ هه رچه نده هيچ کامیان له وی تر ناچن و هه لاله ی ئهم رۆمانه ش هه روايه و له وان ناچن، به لام خویننه ر هه ست ده کات که هه لاله ده ناسیته وه. که سایه تی په روه رانن له م رۆمانه دا به هۆی گرنگیدانی نووسه ر به ده سته به رکردنی روانگه يه کی ده رووناسانه بۆ که سایه تیه کان و به کاره ی نانی چه ندين هیمای جیا جیا به شيوه يه که که خویننه ر پاش ته و او کردنی رۆمانه که هه ست ده کا ئه و که سایه تیه کانی به ته وای ناسیوه.

نمونه يه کی به رچاوی تری ئهم جوړه که سایه تیه یانه له که سایه تی مامۆستا کلۆدا ده بیننه وه. له م به شه ی رۆمانه که دا که و تمه وه به ر رۆمانی دۆن کیشۆت و هه روه ها مامه له ی کۆندرابی له گه ل خو به زلانی نی که سایه تیه کان. گالته کردن به ئه قللی خو به زلزان و خو به ناوه ندران و له خو یایی، وه ک باختین ده لی، نه ک ههر ئه رکی رۆمانه،

به لکو هوی سهره کی سهره لدانى رومان وه كوژانريكى تازه بوو. نواندنه وهى كه سايه تى ماموستا كلول له راستيدا ره خنه يه له ماموستا كلوله كانى نه ده بى كوردى، نه وانى وه خته بو چاوپيكيه و تنيكي روظنامه وانى برن؛ كه چى ههر له و كاته شدا له بهر نه فس نزمى و زهينيبه تى سهرانسهر گرى ده ماري مليان بو كچه روظنامه نووسيك ده رده په ريت. نووسهر به روانيكي ورده وه و له ريگه ي به كارهيئاننى زمانىكى پر له ئيمارزه وه وه كو ده وروناسيك هه ولى داوه به باشترين شيوه نهك ههر هه لسوكه وت، به لكو ناخى كه سايه تى ماموستا كلولمان بو ده ريخات.

جگه له و نمونانه ي سهره وه، نه م رومان هه ولىكي سهره كه وتوه بو شيكرده وهى لايه نه ديار و نادياره كانى ژيانى كوردان له هه نده ران. زوربه ي ههره زورى كوردانى دانيشتوى هه نده ران به راستى له هه نده ران ناژين و به لكو وه كو هه لاله ده لى له وى «كوردستانىكى بچووكيان» بو خويان خولقاندوه. زوربه ي كوردانى دانيشتوى هه نده ران، به تايهت نه وانى پاش تافى لاوى روويان كر دوت هه نده ران، به راستى و به كرده وه له هه نده ران ناژين و نايانه وى و ناتوانن جوړيكى تر له ژيان تاقى بكه نه وه. له م روماندا ئالوزيبه كانى ژيانى كه سيكى وه كو شيرزاد له ريگه ي ئاراسته كردنى روانيكي ده وروناسانه وه بو شيرزاد و ده مارگرزى و كيشه كانى خراوه ته پروو. شيرزاد تووشيارى نه خو شيبه كى ده ورونى بووه، كه به و پييه نهك ههر ناتوانن به هيچ شيوه يه ك خوى له گه ل سيستمى كومه لايه تى و نه خلاقى ژيانى هه نده راندا بگوجيئى، به لكو ليئشى هه لدى و له گه لى ناكوكه. نمونه يه كى ههره به رچاوى خو دوورخستنه وه له واقيعى ژيانى هه نده ران بو شيرزاد و زوربه ي كوردانى دانيشتوى ولا ته نه ورووپاييه كان نه وه يه كه به رده وام خهريكى قومار كردن.

قومار كردنى كوردانى دانيشتوى نه ورووپا چ له م روماندا و چ له واقيعدا نه وه مان نيشان ددها كه كوردانى هه نده ران به ته و او ي له وه هميكددا ده ژين كه قهت به دى نايه. قومار كردنى كوردانى هه نده ران قومار كردنى نه وان پيشان ددها كه له سهر مال و ژيان و گيانى خويان كرديان تا گه يشته روظناوا. دروست كردنى كوردستانىكى بچووك له

سهر تاشخانه يه كدا له ستوكه و لم نمونه يه كى ترى گه رانه وه بو توخم و ره هه نده كانى ژيانى پيش هاتن، يان هه لاتنيانه بو هه نده ران.

گه رچى نووسهر هيچ كات راسته وخو له م روماندا تامارزه بو پرسى شوناس ناكات، به لام شوناس يه كيكيه له بن و اتا سهره كييه كانى نه م رومان. ته نيا له يه كى له ديالوگه كاندا نه بى كه باسى سوئدى بوون و ئيرانى بوون و كورد بوون ده كرى، له ديالوگه كانى تر دا باسى نه م پرسه ناكرى، به لام گرنگايه تى نه م پرسه له زوربه ي ديالوگ و كه لكه له و كيشه زهينيبه كاندا رهنگى داوه ته وه، نه و يش به شيوه يه ك كه ده كرى بلين نه م رومان له بنه رده تا خهريكى نواندنه وهى نه و گيروگرفتانه يه كه كيشه ي نيوان لايه نه كانى شوناسى رابردو و ئيستاي كه سايه تيبان خولقاندوونى. له م روماندا ده رنه نجامه كانى پييه ندبوون به بنه ماکانى نه و شوناسه ي هه لومهرجى رابردوى كه سايه تيبه كان سازى كردوون و ناكوكى نيوان نه و بنه مايانه له گه ل ده ركه وته كانى شوناسى ئيستايان له رواله تى گيترانه وه يه كى دراماتيكدان نيشان دراون.

نه نجام

رؤمانى گرهوى به ختى هه لاله نهك ههر به ره هميكي جىدى و پر له ورده كاريبه، به لكو ته نانهت ده ورى خوئينه ريش له ره وتى خوئيندنه وه كه يدا به جدى و ده رگيراهه. بلا و بوونه وهى گرهوى به ختى هه لاله قوناعىكى تازه له ميژووى رومانى كورديدا تومار دهكات، نه و قوناعه ي تيبدا خوئينه ر به شيوه يه كى جدى مامه لى له گه ل ده كرى، چونكه نووسهرى رومانه كه نهك ههر پيكيهاته و لايه نه كانى ترى به ره مه كه ي به شيوه يه كى يه كگرتوو، هاوچه شن و ورده كارانه دارشتوو، به لكو له په روه راندنى كه سايه تيبه كانيشدا هه م وه كو ده وروناسيك هه لسوكه وت دهكات و هه م له سونگه ي شيوازاناسيبه كى نه ده بيبه وه زمان و له حن و زهينيبه تى كه سايه تيبه كانمان زياتر بو ده رده خات.

خوئينه ر له م روماندا ده وريكى چالاك ده گيپرى؛ نه م رومان هه ك زور به ره همى تر نيبه كه تيباندا ته نيا نه ركى خوئينه ر گوپراگرتنه له دهنگى گيروه، يان كه لكه له فه لسه فيبه گشتى و جه ماوه ر په سه نده كانى نووسهر. له م روماندا، خوئينه ر به هه ند و ده رگيراهه و به ته و او ي دياره

عه تا نه‌هایی له نووسینی ئەم رۆمانه‌دا بایه‌خ بۆ خوینهری به‌ره‌مه‌که‌ی داده‌نی. خوینهر پاش ته‌واوبوونی ره‌وتی خویندنه‌وه‌ی رۆمانه‌که تاز به‌تازه تووشی راجله‌کین! ده‌بی به‌هۆی ئاگاداربوونه‌وه‌ی له‌و ورده‌کاریه‌ به‌مایانه‌ی نووسهر ئه‌نجامی داو.

پاشان له‌ قوناغی دواییدا، خوینهر بیر له‌ کۆمه‌لی ورده‌کاری هونه‌ری دیکه‌ ده‌کاته‌وه‌ وه‌ک ناوی ته‌وساوی که‌سایه‌تییه‌کان، یان به‌ دیداری کردنه‌وه‌ی دیمه‌نه‌کان. ئەم رۆمانه‌ کۆبه‌کی درێژی رووداوه‌کان و وه‌سفه‌کان بۆ خوینهر ناخاته به‌رچاو. نووسهر ئاگاداری کورتبیرتی ئه‌دیانه و پیتداویستیه‌کانی سه‌رده‌مه. نووسهر له‌م رۆمانه‌دا به‌ باشی ئاگای له‌وه‌یه‌ که‌ خوینهره‌کانی چیدی چاوه‌روانی گێرانه‌وه‌یه‌کی ته‌قلیدی ناکه‌ن، هه‌ربۆیه‌ ئەم به‌ره‌مه‌ له‌ چه‌ندین رینگه‌وه‌ خه‌یالی داهینه‌رانه‌ی خوینهر ده‌بزوینتی و له‌ کۆتایی پرۆسه‌ی خویندنه‌وه‌که‌شدا خوینهر به‌شیکه‌ له‌ سیستمی خولقیته‌ری مانا و پریاردان له‌سه‌ر که‌سایه‌تییه‌کان، کیشه‌ ناوه‌کی و ده‌ره‌کییه‌کانیان و ده‌رئه‌نجامی رووداوه‌کان.

(زانکۆی ئیکسپیتیر)

په‌راویزه‌کان:

۱- په‌کێک له‌ تایبه‌قه‌ندییه‌کانی ئەو نووسینه‌ی له‌ کوردیدا به‌رده‌وام به‌ «زانستی» ناوی ده‌برێ بریتیه‌ له‌وه‌ی که‌ لیکۆله‌ره‌وه‌ پیتوسته‌ له‌ ده‌ستپێکی نووسینه‌که‌یدا ناماژه‌ بکات به‌ هۆی هه‌لبژاردنی بابته‌ یان به‌ره‌می به‌ریاس. ئەم تایبه‌قه‌ندییه‌ که‌ به‌ «هۆی ئه‌قلانی» ی هه‌لبژاردنی بابته‌ی به‌ریاس (rationale) ناسراوه‌ له‌ لیکۆلینه‌وه‌ کوردیه‌یه‌کاندا وه‌کو رتساکانی تری نووسراوه‌ و لیکۆلینه‌وه‌ ئاکادیمیکه‌کان که‌متر سه‌رنجی ده‌درتتی و له‌ زۆریه‌ی لیکۆلینه‌وه‌کاندا پشتگوێ ده‌خری.

2. atmosphere.

3. setting.

4. Tone.

5- Structure.

6. Ironic Name Symbolism.

7. له‌ ئوستوروه‌ مه‌سیحیه‌کاندا ئەمه‌ ئیسماعیله‌ نه‌ک

ئیسحاق که‌ به‌خیلی به‌ براکه‌ی خۆی ده‌با.

8. sub- plot.

9. Name of the father.